

MATARÓ EN EL RECORD

Mataró en el record són uns fragments del meu «diari» de guerra, d'algunes de les moltes cartes rebudes dels pares, dels oncles, de diversos dels meus amics i de les que jo enviava durant molt temps (del 24 d'agost de 1937 al març de 1939), i que afortunadament vaig poder recuperar un cop passada la maltempada. Aquest treball reflecteix quelcom aquests primers dies d'estada al front de Madrid, concretament al sector de Villaverde Bajo, tot tenint com a rerafons el record de la meua ciutat, Mataró, en uns dies en què la recent incorporació a l'Exèrcit republicà i els primers coneixements del que era la guerra a les trinxeres del Madrid d'aleshores, com també la seva reraguarda, em portaven a voler saber quelcom del que succeïa a Mataró, al país, als meus amics i companys i, no cal dir-ho, a la família.

Unes vivències que al llarg d'aquell temps continuarien fins a l'arribada a casa el maig de 1939.

DEL MEU DIARI...

24 d'agost de 1937

Escric aquestes ratlles tot esperant la sortida cap a València. Des d'aquesta ciutat, no sabem encara on anirem a parar.

25 d'agost de 1937

El tren de disset unitats, ranquejant i sense cap pressa, ha arribat a Albacete. ... quina nit de fred he tingut; no hauria cregut mai la davallada enfredorida, especialment de les primeres hores del nou dia. Com que havia sortit de casa amb la roba d'estiu!

Amb una matinada trista, amb una albada que m'ha ensenyat la cara ensomniada de cadascú, el tren fa el seu camí...

26 d'agost de 1937

Quatre ratlles des d'aquesta caserna; sóc a Madrid, estic escoltant un canoneig que no sé d'on deu venir... Hi ha bastant de desori, moltes anades i vingudes pels voltants.

Ahir férem nit a prop del poblet de Tembleque; estirat damunt el rostoll dels camps de blat recentment segats, enfredorit, sense abrigo, he anat contemplat el pas de l'estelada, brillant, lluminosa...

De Villacañeros recordarem els seus excel·lents melons... i la gana... Qui no té gana prop dels vint anys! Dalt del camió (a Tembleque es queda el llarg comboi) la vista s'extasia en el verd de moltes tonalitats dels jardins que envolten Aranjuez. Hem deixat enrera l'ampla planúria i desèrtica «meseta» castellana.

Madrid, 30 d'agost de 1937

Volguts pares, avis i germà:

Suposo que a hores d'ara haureu rebut les meves dues postals...

A Madrid, aquest Madrid del qual us deuen explicar coses fantàstiques i possiblement catastròfiques...

... a València, que era com la majoria ens pensàvem, ens adreçarien a diferents llocs...

Mireu si el tren anava a poc a poc que es podia baixar i pispar raïms, síndries i figues de les hortes i vinyes que, enllà del llarg de la via, ens acomboiaven el viatge... no us dic com quedaren aquelles vinyes i hortes.

... a Tembleque, poble molt miserós i en extrem polsós... els poblets per on passàvem semblaven tranquils, com adormits i aclofats en planúries sense fi.

Anàrem a menjar i dormir en una caserna des d'on es sentia perfectament el canoneig... Cada dia mengem meló o síndria, l'única cosa abundant pel que sembla en aquest Madrid, on no tothom deu anar gras i ben menjat.

De la breu estada a la capital, les avingudes i alguns edificis ens fan enyorar la Barcelona llunyana.

Suposo i desitjo que tots estigueu bons... no tenim notícies ni periòdics en català... assabenteu-me com està la nena; si pregunta per mi...

Ara com ara, rebeu una abraçada molt ampla i efusiva per a tots, pares, avis i germà.

V.

31 d'agost de 1937

Insòlitàment, la nit passada hi hagué una batalla... de «xuscos»; voleiaven d'un cantó a un altre de les aules que ens fan de dormitori.

Mataró, 2 de setembre de 1937

Del que dius de si a Mataró o Barcelona han bombardejat, ni tampoc hi ha hagut alarma, tot poden ser mentides... És millor que te n'assabentis pels que són de Mataró i els altres companys, que sou tant com germans que lluiteu per una mateixa causa. Recordat de no fer el valent i mirar sempre el que es fa, que és l'obligació del soldat, és tot el seu treball. Avui he parlat amb en Jaume i en

Pepito de ca l'Anton, que han rebut carta teva i diuen que et contestaran. En Ton, el cisteller, té ací a Madrid el seu fill... T'enviem l'adreça de la germana d'en Pere Viñals. Vés a veure'ls. Si et fa falta alguna cosa ja ho diràs i si podem te l'enviarem; amb aquesta carta trobaràs deu segells de correus. T'agrairia una adreça del més amic que tinguis amb tu.

P.A.

Madrid, 8 de setembre de 1937

Volguts pares, avis i germà: No sabeu l'alegria que he tingut quan vaig rebre la vostra carta.

... la salut és molt bona; la vida és molt simple; això sí, enyoro aquelles patates fregides i aquelles truites que em feia la iaia; aquí no mengem res més que cigrons; un dia ens donaren patates que quasibé no es veien enmig del suc; un altre dia menjàrem arròs, molt bo si no hagués estat covat..

M'he acostumat a menjar tot el que sigui. La vida a les casernes, pel que veig, és molt alligonadora... es perden les manies. Estem aprenent la instrucció. Avui ens donaran uns fusells molt antics, només serviran per a l'aprenentatge, no per a tirar «tiros» ja que són vells i rovellats.

Aquí som tres de Mataró. Un que no té família, i l'altre és un tal Benito que en Pepito coneix i m'ha dit que treballaven junts a la fàbrica. Envieu-me urgentment sabó per rentar-me la roba i per a la cara i les mans, pasta per a les dents, una estilogràfica, sobres i cartes...

Adreça per a les remeses de paquets:
Caserna General de Minyons de Muntanya
Carrer Lladó, núm. 11
Costat de la Generalitat (Barcelona)

9 de setembre de 1937

Des que tu ets fora no ha tocat cap vegada la sirena. El dijous passat va haver-hi a Mataró una manifestació de dones per protestar contra el camarada Rabat per la qüestió dels proveïments. Hem seguit amb emoció l'ofensiva a l'Aragó i la caiguda de Santander...

Avui mateix m'he assabentat que el Govern, en la reunió d'ahir, va acordar i aprovar un decret referent a la incorporació de les lleves del 1930 i del 1938, fet que fa suposar que el meu cosí dintre de poc haurà de seguir el mateix camí que tu... ens hi tocarà anar tots quatre, tota la colla...

J.B.

11 de setembre de 1937

Ja deus saber que jo també tinc la pell en remull, car ja demanen les llesves del 38 i del 30... com jo, també s'hi troben els companys Arnó, Guardiola, Pla, Codolà gran... en Francesc Rigual que és del 30. Vaig tenir ocasió de veure en Cosme, que va arribar ferit d'un genoll del front d'Aragó... no és res d'importància... el veus passejar amb un bastonet; ha vingut més gras, moreno i amb una cara de salut que enveja... També va arribar en Pujol «el pelut», aquest ja amb més «ganya».

«Mataró, capital del Maresme. Sede de las patatas tempranas y de las cebollas a medio grillar, cuna del Ilustre Biada, del Ferm, del almirante, de Rodolfo y otras glorias que siento no recordar; honra y gloria de todos los mataroneses. El día cuatro de septiembre del año de desgracia de mil novecientos treinta y siete...»

... Amic Vicenç: He rebut la teva i desitjo que aquesta et trobi amb bona salut i el més a cobert possible de les faves que per aquí o ben a la vora deuen anar amb abundor.

A casa teva m'havien dit que anaves camí de València... i de cop i volta em surt un català trasplantat a terres antagòniques. Això sí, menjant poc, dormint a terra i habitant a Ciudad Lineal, no hi ha dubte que aguantaràs la línia. Només et faltaria que et saturis de «casticisme» i quan vinguis assassinaràs més dones que en Landrú.

... Ens varen haver de presentar els serveis auxiliars del 31 al 36 per a nova revisió...

P.P.

14 de setembre de 1937

V.A.

Serveix la present per acusar-te rebut... per la qual ens expliques les vicissituds, amb motiu de la teva incorporació a files... omplenat de satisfacció a tots els companys de Junta...

Molta sort i que puguem tornar-nos a veure a Mataró després de la victòria final.

Per la Junta Pere Pons ... i de la causa.

Centre Autonomista de Dependents del Comerç i la Indústria.
U.G.T. Delegació de Mataró.

Mataró, 14 de setembre de 1937

Avui hi ha hagut un combat d'un vaixell artillat amb canons antiaeris amb un avió facciós; al vaixell, hi va haver un mort i alguns ferits... succeí davant el Callao no molt endins del mar... el mateix avió a la província de Girona ametral·là un tren...

... del garatge d'en Llibre han fet intendència de guerra. Hi ha sis o vuit soldats de guàrdia... més perill per a nosaltres en cas de bombardeig.

... s'ha de fer cua per a tot... de menjar i carbó n'hi ha molt poc; de nit t'has d'aixecar... així és que, treballant i fent cues, ens passem la trista vida...

Molts records del Sr. Joan, de la Carolina, d'en Jaume i d'en Francisco... la nena diu que li portaràs una nina...

... El teu pare i mare que no t'obliden.

P.A.

Rubí, 19 de setembre de 1937

Molt estimat nebot, sempre són agradables les teves lletres... Ens causa immensa satisfacció la notícia que corre per aquí que aviat s'acabarà la guerra; quina alegria si prompte fos una veritat!

S'ha dit que serà una realitat a no tardar. Quant a Barcelona, podem assegurar-te que hi ha hagut uns petits aldarulls... això va succeir abans d'ahir... Tornarem les teves salutacions a la Lola i la Conxita. A Rubí, per ara tenim poc menjar i hem de fer moltes cues fins per al bestiar, però podem trampejar i ens anem arreglant...

Mataró, 19 de setembre de 1937

Cultivem com sempre l'esport, ara és l'atletisme, ja que l'època de la natació ja ha passat i l'excursionisme està fotut... Hi ha dificultat per als transports; no et pots traslladar ni a Arenys si no és a peu. Només t'haig de dir que en Noè i en Rigual eren tantes les ganes que tenien d'anar al Montseny, que van anar-hi a peu des de Mataró, sense anar a dormir, marxant a les 11 de la nit... Comprendràs més que no pas jo una cosa així, però per ara trobo que no és pas feta per a mi. En l'atletisme, avui diumenge hem celebrat la primera jornada dels campionats de Mataró... en Pons ha passat l'1,805, batent encara que oficiosament el record de Catalunya. A la UEC vam rebre la teva carta del mes passat... que serà atès el teu prec... anem quedant sense gent. De Junta som ja pocs... han marxat el 30 i el 38... si en criden d'altres, molts menys en quedaran... darrerament algunes conferències i entre els qui quedem hi ha bastant d'ambient... pensa a fer una vitrina per museu... adquirir alguns llibres... actualment la Secció de Cultura es pot dir que és l'única que pot actuar i desenvolupar-se; farem el que estarà al nostre abast, per a quan tornem trobar una UEC digna de nosaltres... que m'assabentis on vas deixar la màquina de fotografiar col·lectiva... si la necessito, on puc anar a cercar-la?

T'informaré d'alguns companys de Mataró. En Codina ha aconseguit entrar als tallers d'aviació de Reus; dimecres marxa. En Codolà gran ha aprovat ja pilot d'aviació i es troba a Chinchilla. En Rodon sortia de l'hospital, havia tingut les febres. En Cosme a Mataró, ferit de Belchite... Després de l'ofensiva de Belchite, hem sabut que hi ha diversos morts de Mataró; se'n saben 68, entre ells l'Esteve

el ciclista. Han arribat també molts ferits. He llegit a *Llibertat* que els reclutes del 37 de Mataró, la setmana passada ja van entrar en foc... parlava dels de Madrid... si tu ets dels que hi van entrar... Que et guardis força i et desitjo bona sort.

J.B.

Mataró, 3 d'octubre de 1937

Vaig a contar-te quelcom del que passa per aquí Mataró... Ara anem molt malament amb el menjar. Després d'haver marxat vosaltres, vàrem passar una temporada bastant tranquils pels avions i pel tiberi també; relativament però, ara ja fa uns quants dies que això està molt malament. Jo, la veritat, ja fa uns quants dies que a cada hora d'àpat m'aixeco amb gana... la majoria de gent ja ha acabat les patates; no tenim ni una gota d'arròs; ja fa deu dies que no hem vist pa i encara no saben quan n'hi haurà i, de moments, quan no n'hi ha.

Moltes vegades, al cap d'una hora d'haver-nos aixecat de taula, ja tornem a tenir gana, i per postres aquests darrers dies ha fet un aiguat que ha inundat tots els camps, des de Barcelona fins a Vilassar i de Barcelona a Granollers, i diuen que es perdran gran part de les collites que hi havia en perspectiva.

... hem estat aquesta darrera setmana perjudicats pels bombardeigs aeris. Després de quasi un mes de tranquil·litat, el dimecres van venir diverses vegades a visitar-nos els avions negres.

Se les varen agafar amb els Laboratoris del Nord d'Espanya, i en un dia van anar-hi cinc vegades i van fer bastants danys a la població del Masnou, però els laboratoris no els van poder tocar.

Després, el divendres, onze aparells que van passar precisament per sobre Mataró van anar a bombardejar Barcelona, i hi van fer molt de mal, essent el bombardeig que van fer més important.

Varen fer moltes víctimes. Encara que els diaris deien quaranta-cinc morts i vuitanta-set ferits, per aquí es deia que els morts eren uns dos-cents, ja que van tocar un col·legi mentre hi havia els alumnes i n'hi van morir molts. Van tocar trenta-quatre cases, i a mi m'ha dit algú que ho ha vist que en moltes no van quedar ni les parets mestres, i moltes d'elles eren fins de sis pisos. Les bateries antiaèries no hi valien res. Avui, una canonada contra Barcelona fent algunes víctimes. Amb tot però, bé o malament, anem tirant.

Comencen ja a haver-hi alguns bolets... Jo avui al matí, abans d'anar al treball, m'he arribat fins a la Font dels Lladres a fer un feix de llenya, ja que quasi no hi ha carbó, i tot fent el feix he trobat alguns bolets, que amb la gana que avui dia hi ha, m'han vingut de primera...

J.B.

4 d'octubre de 1937

... aquesta caserna, excol·legi religió que ens arreglen per a nosaltres, bé tots aquí hem treballat movent mobles d'un cantó a l'altre, llits, taules, armaris,... neteja de moltes desferres, mobles destrossats, vidres trencats, matalassos que els surten les tripes, un caos que poc a poc anem dominant, encara que de moment –sembla– una mica amuntegats més que res per la improvisació que hi ha ... És –potser era– un bonic edifici, amb pavellons i patis al seu voltant i habitacions ben airejades.

M'ha tocat –ens ha tocat– la nau de la petita església com a dormitori... en algun lloc hi ha encara algun estri que recorda el seu comès anterior; no hi ha però, cap altar dins aquest petit absis, un seguit de finestrals en el semicercle del fons... i bastants vidres trencats sota la volta de la cúpula que ens aixopluga... i un soroll, xivarri i rebombori de tota la companyia, ben al revés segurament, d'altres dies no tan llunyans...

Ah, i a més a més, diuen que és possible l'existència d'aquests petits animalons, les xinxes.

7 d'octubre de 1937

Bé, ara sí que sóc al front; abans d'ahir i de sobte ens ve el sergent i... «muchachos, preparaos». Ens carreguen tots disset en un camió, tot cantant i fent xivarri i ens descarreguen maletes i soldats nous de trinca a la comandància... durant el viatge, de totes maneres, no les teníem totes, això d'anar a primera línia...

Després d'esperar llarga estona ens criden d'un a un i ens fan l'afiliació; pel que dedueixo el batalló està format per gent de l'UGT i socialistes... a la poca estona hem d'anar també a la comandància de Sanitat, ens hem de vacunar...

I a nosaltres quatre ens emmenen a unes casetes situades prop del comandament; ens han dit que som de transmissions i senyals, i formem part com a soldats d'aquesta especialitat dins el batalló.

Hem apaivagat la gana que portem amb mig pot de carn per a dos i pa... no queda ni una engruna.

Em toca conviure amb una colla de gent jove i no tan jove, la majoria del proper Madrid que, ja d'antuvi, ens han ofert el que tenen i nosaltres en aquests moments necessitem.

Aquesta primera nit de campanya l'he passada ben tranquil tot i la improvisació del jaç...

V.A.

8 d'octubre de 1937

Fa poc que acabo d'arribar de primera línia; el meu contacte amb el front m'ha produït una sensació de foscor... tot al meu voltant era entenebrit quan amb en Rafael hem rellevat la guàrdia en aquell parapet.

També una sensació de silenci, només trencada pels dispars de fuselleria d'un cantó i l'altre; la negror era absoluta a través de l'espitllera tapada amb un tros de sac; el parapet «petit blocus» ben construït, donava quelcom de seguretat... com que la «guàrdia» que hem fet era a primeres hores de la nit, jo m'he mantingut ben despert, xerrant amb el nou amic, i ell fumant-se un pestilent mataquintos.

He provat el dispar del fusell de fabricació russa, més que res per saber la reculada que té, la mira de l'alça l'he posada molt enlaire... el meu primer tret de la guerra s'haurà segurament ben perdut.

Vallecas, 12 d'octubre de 1937

Volguts pares, avis i germà: Acabo de llegir la vostra carta... i no sabeu l'alegria... després de tants dies... passaré a contar-vos... del C.A.D.C.I. no he rebut... de què m'envien un paquet.. al Socors Roig Internacional els paquets arriben amb molt de retard... quan me n'envieu un altre, no feu per l'adreça... i que torno a repetir en aquesta lletra. Recordeu que als fronts de Madrid som 65.000 catalans que, qui més qui menys, rebem paquets... Dels «calés» que he rebut aquest mes us n'enviaré una quantitat... acabo d'escriure els oncles... m'assabenten de l'anada a Rubí de la mare i d'en Pepito. Espero contesta a la que vaig escriure al Sr. Joan... li donareu records meus... a en Jaume... m'he assabentat per la premsa de l'entrada a files dels nous reclutes, entre ells en Jaume... En l'última carta ja us envio una fotografia... esperant però un altre trasllat... estic sa, deu ser l'aigua de Madrid, gens de calç... la mateixa per a beure i per a cuinar. No m'he aprimat però tampoc m'he engreixat..

13 d'octubre de 1937

Escric ara després de dinar... aquest matí he fet «baldeio» i cosir quatre draps i botons; he escrit una carta a casa dels quals fa dies no sé res... n'he rebut una d'en Punsola... s'incorpora a la guerra. Pels cigrons i les bledes, avui a la cua del ranxo hi ha hagut baralles, que si era primer jo, que si tu... en fi... deu ser la gana, deixem-ho...

Amb el cel gris i que plovisquegi a estones fa una mica de mandra, o melangia, o fa portar records... no sé. Ahir em vaig assabentar de la dimissió del President Companys... i avui al matí que l'Estatut està en perill... que solament hi haurà un Govern Central... des que sóc al front no llegeixo molt les notícies que ens porten els diaris que per aquí tenim, potser penso més... em preocupa mirar de menjar bé, que no es pot massa, passar-se-la bé, potser encara menys, i més com

i de quina manera. Gairebé hi ha moments que diria que no em preocupa la política i tampoc la marxa de la guerra. No sabia definir que és aquest merder dins el qual m'he trobat. La majoria sospirem perquè la guerra s'acabi aviat i ens aferrem a la més petita notícia que ens en parla... què serà això? Potser en veure com ha quedat aquest nostre sector del front que ocupa el nostre batalló? He vist tanta destrucció, la dels obusos, els morters, la que fem nosaltres...

Tot per aquests voltants està destruït, les cases, les «villas», «Margarita», «Dolores»,... Escampades entre la petita arbreda i prop del riu, el Manzanares, porten l'estigma al damunt dels estralls d'aquesta guerra, la majoria de les teulades són esbotzades pels morters, per entre portes i finestres esbalandrades encara s'endevina una llar, tot regirat, escampat per terra, els mobles mig destrossats... que lluny sembla ja ara aquella desfilada pels carrers de Madrid... la realitat ara és aquí, a prop tangible, discursos, «arengas», pàtria, igualtat...

V.A.

Villaverde Bajo, 13 d'octubre de 1937

Fa dos dies que es diu que ens portaran a Entrevías, prop de la capital, i amb més comoditat per aprendre... no m'escriviu, doncs, a «Compañía de Depósito» sinó a l'adreça que us donava a l'altra carta... només he rebut dues cartes vostres.. vénen amb molt retard... les retenen diversos dies... no he rebut el paquet... molt poca feina a fer...

... vaig rebre carta d'en Josep de ca l'Anton... em diu que s'ha de presentar el dia 4... saludeu els seus pares, germans i cosí... i el Sr. Joan i muller, pares, cosí, en Jaume i la Carolina... encara no he rebut contesta... qui preguntí per mi, records. Dels oncles, n'he rebut una el dia 29... i d'altres amics i companys d'ací Mataró... suposo esteu bons... encara que, com m'han dit, no hi ha gaire teca... desitjaria que poguéssiu menjar com jo. La iaia, com tots, deu pensar molt en mi. Penso molt en tots, més a la nit que els records vénen a la memòria... per mi no passeu ànsia... amb aquest temps he après molt a viure.

V.

16 d'octubre de 1937

Ahir vaig rebre el paquet de casa, n'he tingut alegria... i en la carta que he rebut d'ells, haig d'entendre que no la passen gaire bé pel menjar... el tiberi escasseja. Mataró, el país de les patates. «Mataró potatoes» en un temps exportades als britànics, però no se'n veuen.

Amb la reraguarda amb fam, què passarà aquest hivern? I aquesta guerra, fins quan?

V.

Vallecas, 18 d'octubre de 1937

Volguts pares, avis i germà: he rebut la vostra del 10 del corrent. Us la contestaré i al final us posaré el canvi de domicili... he rebut el paquet... el gir postal de cinquanta pessetes l'acabo de cobrar, i ahir diumenge vaig cobrar també el «jornal» de soldat, 370 ptes. de les quals us n'enviaré una quantitat... m'he assabentat... que esteu molt malament de menjar... jo per ara no em puc queixar. Envieu-me les fotografies que us demanava... per ser de transmissions no estic ara amb en Benito. Aquí a Vallecas, de catalans només som dos; l'altre és en Manel, del Pont de Vilumara, prop de Manresa. M'he assabentat per la premsa dels bombardeigs de Barcelona i altres ciutats... que passin de llarg de Mataró i millor no vinguin mai... De xicots de Mataró no n'he trobat ni per casualitat... potser amb les noves lleves.

V.

18 de novembre de 1937

Quin dia avui, quin dia! Si això és guerra... Sí, sí, que vingui la pau, però! Tres paquets, tres com tres sols, de menjar i de roba i fins i tot llatinadures, sembla de somni... la roba d'hivern que esperava i teca... els he obert, retornaré quelcom que em sobra... els enviaré pa, aquest pa tan bo de Madrid que no ens falta... l'intercanvi funciona a vegades a les costelles dels empedreïts fumadors... bona falta els deu fer a casa el pa... com que ha plogut no he fet res en tot el matí, bé, m'he rentat la roba. Per a més felicitat, avui per a dinar hi havia de plat fort un arròs a la cassola excel·lent, que hi he fet els honors tot repetint l'àpat, com també el cafè i la copa. Amb tres camarades hem entrat al «Panorama», el film «Música y mujeres», i més «mujeres», tres «chavalas», molt simpàtiques, que al menys a mi m'han fet oblidar el front, la guerra i l'envolt de tot el tripijoc... volia anar a «La llar del combatent», però la xerrada amb les noies aquelles s'ha allargat. Tard he agafat el metro fins a «Pte. Vallecas» i aquí m'he trobat amb la sorpresa dels paquets... dia complet;

I demà, que plogui...

Vicenç Arís i Julià